

60 jaar Actuariële Wetenschappen aan de KULeuven

door H. CLEMEUR

Hugo Clemeur
K.U.Leuven, Departement
Toegepaste Economische
Wetenschappen

ABSTRACT

Toespraak van Prof. H. Clemeur op de Academische Zitting op 1 februari 2001 te Leuven naar aanleiding van de viering van 60 jaar actuariële opleiding en ter gelegenheid van het toekennen van een eredoctoraat aan Prof. Dr. H. Gerber.

I. INLEIDING

In enkele zinnen de geschiedenis van 60 jaar actuariële onderwijs aan de KUL samenvatten is feitelijk onbegonnen werk. Het is bovendien ook volslagen onverantwoord om zoiets te doen zonder de nodige historische bronnen te hebben aangesproken en bestudeerd. Helaas ontbraken mij de tijd en de middelen hiertoe. De schets die hierna volgt, gebaseerd op zeer partiële informatie en persoonlijke herinneringen, is dus zonder twijfel onvolledig, subjectief, en bepaalde aspecten ervan zijn wellicht niet eens meer relevant in de huidige context. Hiervoor mijn gemeente excuses.

II. HET BEGIN

Op 27 juli 1942, te 15h30 houdt het Instituut voor Actuariële Wetenschappen, gehecht aan de School voor Economische Wetenschappen haar eerste deliberatie. We hebben hieruit afgeleid dat actuaariaat in 1941 voor de eerste maal op het lesprogramma van de KULeuven moet geprikt hebben.

Wat de stichters van het instituut, onder impuls van Prof. Dory, in die tijd precies voor ogen hadden, en waarom zondig in volle oorlogstijd een instituut voor actuariële wetenschappen diende opgericht, is mij niet bekend. Het beroep van actuaaris was zeker niet nieuw in die periode. Het eerste wereldcongres van actuarissen had reeds plaatsgegrepen in 1895, uitgerekend te Brussel. Het heeft dus minstens 50 jaar geduurd vooraleer het beroep van actuaaris in België op academisch vlak werd erkend met een specifieke opleiding en een eigen diploma. Het zou echter nog eens minstens veertig jaar duren vooraleer de beroepsinstantie zelf, bij monde van de Koninklijke Vereniging van Belgische Actuarissen, het diploma van licentiaat in de actuariële wetenschappen van de KULeuven als volwaardig zouden erkennen. De geschiedenis van deze lijdensweg zal ik u ditmaal echter besparen.

Ik zou de geschiedenis van 60 jaar actuariële onderwijs en ook onderzoek willen indelen in twee periodes, de eerste gaande van de veertiger jaren tot rond 1968, het jaar van de splitsing van de tweetalige universiteit, een tweede periode gaande van 1968 tot nu.

III. 1941-1968

Laten we dus beginnen met de eerste periode, van 1941 tot 1968.

Over de eerste professoren aan het instituut is mij niet zoveel bekend. Van het programma mag aangenomen worden dat het weinig veranderingen onderging in de loop der jaren. Er bestond een tweejarig programma ‘graduaat in de actuariële wetenschappen’, voor studenten zonder al te grondige wiskundige vooropleiding, en een tweejarig programma ‘licentiaat in de actuariële wetenschappen’ voor hen die wel de nodige wiskundige kennis hadden. Met een licentie in de actuariële wetenschappen kon men een ‘voorbereidende proef voor de graad van actuaris’ aanvatten, en een jaar later, mits stage en eindwerk gewijd aan een probleem uit de praktijk van de actuaris, kon men worden uitgeroepen tot actuaris. Doctoraten komen slechts voor vanaf het einde van deze periode.

Tot het einde van de zestiger jaren was het leerprogramma in de eerste plaats gericht op financiële verrichtingen en levensverzekeringen, aangevuld met enige noties van waarschijnlijkheidsrekening, een laagje algemene economie en boekhouden, en zelfs een cursus algemene pathologie, bedoeld om de toekomstige actuaris aanspreekbaar te maken voor de raadgevende geneesheer van de verzekeringsmaatschappij. De opleiding was dus duidelijk gericht op de levensverzekeringsactuaris, wiens voornaamste kunnen moest bestaan uit het uitrekenen van wiskundige reserves en afkoopwaarden allereerste. Het was de tijd van de mechanische rekenmachines, die als technische wondertoestellen spaarzaam aan de studenten werden uitgeleend tijdens oefeningen en die in onze naïeve ogen een treffende gelijkenis vertoonden met grootmoeder’s koffiemolen.

Dikwijls gaven de professoren les zowel aan de Franstalige studenten als aan de Nederlandstaligen, en in sommige lessen zaten beide groepen zelfs samen, maar wel gescheiden door een denkbeeldige maar daarom niet minder reële demarcatielijn die midden door de leszaal liep. De tijden van “Leuven Vlaams” en “Walen buiten” waren niet veraf.

Voor wat de studenten betreft, beschikken we over een uniek document, nl het deliberatieboek waarin vanaf juli 1942 de uitslagen van de deliberaties werden genoteerd. Ditzelfde boek is overigens tot vandaag continu in gebruik gebleven. Uit de deliberatieverslagen van de eerste jaren blijkt dat de actuariële wetenschappen nu niet bepaald een succesnummer waren, speciaal aan de Nederlandstalige kant.

Verschillende jaren na elkaar komt niet een student opdagen. Nederlandstalige studenten schrijven zich in aan de Franstalige afdeling, en niet zonder reden, want na hun studies zouden ze meestal in een exclusief Franstalig milieu terechtkomen.

Tot ver in de zestiger jaren, en zelfs later, blijft het jaarlijkse studentenaantal zeer beperkt, hetgeen regelmatig tot spanningen leidde, zeker vanaf het ogenblik waarop de overheid de subsidiëring van de universiteiten zou gaan baseren op de studentenaantallen. Anderzijds was het ook de zweepslag die wellicht nodig was, of minstens geholpen heeft om het onderwijs en onderzoek op peil te brengen en te houden.

Dit neemt niet weg dat in deze periode actuarissen werden opgeleid die, dank zij hun persoonlijk talent, inzet en kunde, later de hoogste treden op de maatschappelijke ladder zouden bereiken.

Merkwaardig voor die periode zijn ook de bindingen die bestaan tussen de actuariële wetenschappen en de Koninklijke Militaire School. Verschillende professoren van de KMS doceren aan het Instituut voor Actuariële Wetenschappen, en niet zelden zitten officieren, meestal in burger, tussen de studenten. Een aantal oefeningen tijdens de lessen actuariële statistiek hadden dan ook, op een min of meer verdoken wijze, betrekking op het bombarderen van vliegvelden of het keuren van een lading obussen, maar dit was zeker niet de regel. Bepaalde verzekeringsmaatschappijen gaven overigens aan oud-officieren de gelegenheid om een tweede loopbaan te beginnen in functies waar hun ervaring inzake organisatie, administratie en personeelsbeleid erg op prijs werden gesteld, en dikwijls terecht.

Ik wil het korte overzicht van deze eerste periode echter niet afsluiten zonder een korte hulde aan wijlen Prof. Felix Vereycken. Hij was niet alleen een charmant en innemend heerschap, gedreven lesgever en begaan met het welzijn van zijn studenten en zijn actuariële instituut. Bovendien was hij Secretaris Generaal aan het Ministerie van Onderwijs en toeverlaat van zijn studenten die hij dikwijls een duwtje in de rug kon geven bij het aanvatten van hun professionele loopbaan.

IV. 1968 TOT NU

1968 vormt in vele opzichten een breuklijn in de geschiedenis van het instituut. Verschillende gebeurtenissen lopen samen en zullen

voor een kleine paleisrevolutie zorgen. De universiteit wordt gesplitst, door allerlei omstandigheden verdwijnt de eerste generatie professoren in een relatief korte tijdspanne en een nieuwe garde komt aangetreden. Voor het eerst worden fulltime professoren aangesteld, het programma wordt grondig hervormd, niet-leven actuariaat wordt ingevoerd en tezelfdertijd wordt de noodzakelijke basis gelegd om wetenschappelijk onderzoek op actuariel vlak mogelijk te maken. De vastbenoemde professoren beschikken over assistenten, artikels en onderzoeksrapporten worden her en der gepubliceerd, en stilaan bouwt het IAW zich een reputatie op in het buitenland. Een en ander is niet zonder de nodige inspanningen verlopen, maar het resultaat mag er zijn. Vandaag hoort het IAW, naar het oordeel van een objectief panel van experts tot de vier of vijf hoogst gequoteerde actuariële onderzoekscentra ter wereld.

Het studentenaantal volgt in zekere mate, maar toch niet voldoende om het instituut een definitieve overlevensgarantie te bezorgen.

Ook al om enige financiële problemen te verzachten wordt het actuariel onderzoek een nieuwe richting uitgestuurd, nl. praktijkgericht. Vanaf de 80er jaren zoekt het IAW, via Leuven Research and Development, aansluiting bij de verzekeringsmaatschappijen en biedt hen aan om via een door de maatschappijen samengestelde stuurgroep een aantal thema's actuariel uit te benen, en gebruikersvriendelijke oplossingen voor te stellen.

Deze stuurgroep, waarin 6 verzekeringsmaatschappijen waren vertegenwoordigd, heeft jarenlang het onderzoek in de actuariële wetenschappen begeleid op terreinen zoals AIDS, differentiële sterfte, marktsegmentatie, scoringstechnieken en diverse andere thema's, gaande zelfs tot de mogelijke toepassing van artificiële intelligentie in verzekeringen.

Bij afloop van dit onderzoeksprogramma was het IAW rijp voor gericht contractueel onderzoek op aanvraag van zowel privé maatschappijen als overheidsinstellingen. Een run-off bedrijf werd hier geïncubeerd.

In het begin der 90er jaren werd met het oog op een consolidatie overgegaan tot een interuniversitaire samenwerking met de actuariële afdeling van de VUB, een samenwerkingsakkoord die voor een periode van vijf jaar werd afgesloten. Het programma werd andermaal hervormd, professoren van beide universiteiten zouden het nieuwe programma onder elkaar verdelen volgens ieder kunne en

vermogen en, als tegenprestatie, zou de VUB haar studenten actuariële naar Leuven sturen. Zodoende werd een entiteit gecreëerd die als enige in Vlaanderen actuariële wetenschappen zou doceren, hetgeen destijds was voorgesteld als *conditio sine qua non* voor de verdere subsidiëring van de studies in de actuariële wetenschappen.

Bij de afloop van de periode van vijf jaar werd het samenwerkingsakkoord door de KULeuven echter opgezegd.

Uiteraard is sinds 1968 buitengewoon veel gebeurd niet alleen op actuariëel vlak, maar ook in de wereld van verzekeringen, van pensioenfondsen, van beleggingen, van informatica. Zich aanpassen aan, en zo mogelijk wat voor uit lopen op de nieuwe eisen die bedrijven aan jonge actuarissen stellen is niet steeds eenvoudig geweest. Nochtans was men er zich aan het IAW voldoende van bewust dat permanente vernieuwing volstrekt noodzakelijk was.

Zo komen we stilaan aan het einde van de tweede periode in de geschiedenis van de Actuariële wetenschappen aan de KULeuven. Terug krijgen we een samenloop van omstandigheden die ongetwijfeld een nieuwe wending aan de actuariële wetenschappen zal geven. In de eerste plaats het droevig overlijden van onze collega Nelson De Pril. Daarnaast een nieuwe omwenteling van het programma, nodig om zich aan te passen aan nieuwe ministeriële richtlijnen inzake universitaire onderwijs. Vervolgens het aantreden van een nieuwe generatie professoren, voor een deel ook gebonden aan de verdwijning van Prof. De Pril. Tenslotte zet een allereerste ere-doctoraat in actuariële wetenschappen, toebedeeld aan collega Hans Gerber een orgelpunt aan deze periode.

V. DE OUD-STUDENTEN

Actuariële wetenschappen is niet alleen een opleiding, het is niet alleen een wetenschap, het is ook en misschien vooral een beroep, maar dan wel een beroep dat zijn terrein allang niet meer beperkt tot het verzekeringswezen. Daardoor vinden we vandaag oud-studenten terug in de meest diverse professionele functies en branches, van techniek tot marketing, van verzekeringsmaatschappij tot onderwijs, van de Verenigde Staten tot het Midden Oosten. Daardoor ontstaat het risico dat onze oud-studenten elkaar veel te vlug uit het oog verliezen. Daarom graag nog een paar woorden over het alumnigebeuren.

Tot het einde van de 60er jaren was een tweetalige oud-studentenvereniging actief voor afgestudeerden van beide taalgroepen. De splitsing van het Instituut, alsmede het feit dat de overgrote meerderheid van de leden van deze vereniging sowieso Franstalig was, heeft deze oud-studenten vereniging definitief naar de UCL zijde doen overslaan. Hierdoor ontstond een leegte aan Nederlandstalige kant die in feite, en ondanks diverse verdienstelijk pogingen, nooit op een afdoende wijze werd opgevuld. Een actieve oud-studentenvereniging had in mijn overtuiging een efficiënte vertolker kunnen geweest zijn van standpunten o.m. bv inzake de erkenning van het KUL diploma in actuariële wetenschappen, die gezien de omstandigheden soms bitter weinig gehoor kregen bij de Belgische actuariële beroepsvereniging.

Vandaar een hernieuwde oproep naar de studenten en oud-studenten toe om voldoende energie en saamenhorigheidsgevoel op te brengen ten einde een alumnivereniging voor het actuaariaat weer leven in te blazen. De tijden zijn er wellicht niet naar, en ieder bezwijkt onder het gewicht van zijn of haar professionele en andere taken, maar in de loop der jaren ontstaat ongetwijfeld in elk van ons het verlangen om, samen met collega's, en vertrekkend uit een gezamenlijke band, nl. de studiën in de actuariële wetenschappen aan deze universiteit, de schouders te zetten onder een of meerdere specifieke projecten. Een actieve alumnivereniging kan en moet hiervoor het noodzakelijke kader scheppen, niet als een wat weemoedige bijeenkomst van mijmerende oudgedienden, maar wel als toekomstgerichte denktank voor het actuaariaat aan de KULeuven.